

WENCKEBACH uitdrukking aan zijn bewondering voor MACKENZIE'S arbeid. WENCKEBACH zelf klaagt „dass der arterielle Puls nur der Spiegel der Tätigkeit des linken Ventrikels ist”, en ons dus weinig leeren kan omtrent de werkzaamheid der overige deelen van het hart. Op die klacht laat hij dan terecht volgen: „nachdem nun MACKENZIE in seiner inhaltsreichen Arbeit über den Puls gezeigt hat, wie ausserordentlich wichtige Schlüsse aus Venen- und Leberpuls neben Kardiogramm und Sphygmogramm gezogen werden können, wie es in günstigen Fällen sogar möglich war die Tätigkeit der vier Herzabteilungen gesondert zu registrieren, wird man in kommender Zeit auch in der Analyse der nervösen Arrhythmie grosse Fortschritte erwarten können.” Op vele plaatsen van zijn boek roept hij dan ook nu reeds de gegevens door MACKENZIE verzameld te hulp tot staving zijner beschouwingen.

WENCKEBACH, hoewel erkennende, dat zijn arbeid voor de diagnostiek en de behandeling der hartziekten nog geen onmiddellijk bruikbare uitkomsten heeft opgeleverd, koestert echter groote verwachtingen van de nieuwe leer voor de pharmacotherapie der hartziekten. Referent ziet tot zijn spijt nog geen enkel nieuw feit, dat die verwachtingen voldoende rechtvaardigt. Veeleer schijnt het hem toe, dat het nog lang duren zal eer, ook hier, de theorie de praktijk zal hebben ingehaald. Gelukkig hebben wij medici alle reden om met ons therapeutisch kunnen bij hartziekten tamelijk tevreden te zijn.

Leiden.

W. NOLEN.

INGEZONDEN.

OVER POLYDACTYLIE.

Geachte Redactie!

Vergun mij eenige plaatsruimte voor een beantwoording van het ingezonden stuk van den heer WESTERMAN naar aanleiding van de aetiologie der polydactylie.

Het hoofdbezwaar dat tegen de mechanische verklaringwijze bestaat: n.l. de hereditieit wordt op grond van twee argumenten ontzenuwd. Dit bezwaar zou in de eerste plaats minder beteekenis hebben, omdat er ook gevallen bestaan waarin de polydactylie niet erfelijk voorkomt. Dit argument is niet afdoende. Op dezelfde wijze voortredeneerend zou men aan de erfelijkheid van eenigen ziekelijken aanleg kunnen twijfelen, omdat niet alle kinderen van een oudrenpaar dien aanleg geërfd hebben. Voorts kan men tegenover dit argument de vraag stellen: wanneer de moeder polydactyliste is, moeten dan noodzakelijk alle kinderen dit kenmerk overerven, mogen er dan geen onder zijn die van den vader het kenmerk der pentadactylie overerfden? Een derde bezwaar tegen het aangevoerde motief is het volgende. De polydactylie is volgens den inzender zelve een patholo-

gisch verschijnsel, wat ik volmaakt met hem eens ben. Maar mag men dan, om het verschijnsel als erfelijk te verklaren, eischen dat het constant van de eene op de andere generatie overgaat? Houdt het dan niet op pathologisch te zijn? Dit voor wat de afdalende linie, — de polydactylie als bron van erfelijkheid — betreft. En voor wat de opgaande lijn betreft — de polydactylie beschouwd als resultaat der erfelijkheid — zou ik willen vragen: hoe weet men dat in een gegeven geval een polydactylie niet erfelijk was? Al gaat de wetenschap van het voorkomen van eventueele afwijkingen niet verder dan doorgaans de derde generatie terug, de invloed der erfelijkheid strekt zich toch verder uit.

De tweede grond luidt in de eigen bewoordingen van den inzender volgende wijze: „het argument van de hereditieit heeft minder waarde omdat de hereditieit zich soms in een zeer atypischen vorm vertoont”. Hier erkent dus de inzender, dat de polydactylie, althans een erfelijke aanleg voor afwijkingen in de hand, erfelijk is, terwijl zijn eerste argument juist een vermoeden op een tegenovergestelde meening wekt. In hoeverre nu de atypie aangevoerd worden kan tegen het *principe* der erfelijkheid — en daarom gaat het —, is mij niet recht duidelijk. Wanneer van een nerveus gepre-disponeerde moeder het eene kind epilepticus is, het ander een neurasthenicus of idioot, zal men dan den invloed der erfelijkheid ontkennen, omdat zich niet bij alle kinderen hetzelfde type van zenuwlijden vertoont als bij de moeder.

Het komt mij voor, dat het den inzender niet gelukt is om, waar de hereditieit wordt aangevoerd als argument tegen de mechanische verklaring der polydactylie, de minderwaarde van dit argument aan te toonen. Ook geen enkel der andere motieven in mijn desbetreffend stukje tegen zulk een verklaring aangevoerd, wordt in het schrijven van den inzender weerlegd. Aan de daar gegevene zou ik nog het volgende geval kunnen toevoegen. KLAUSSNER beeldt in radiogram een hand af waarin vanaf den carpus de geheele skeletstraal regelmatig verdubbeld is, maar uitwendig van een splijting geen spoor te zien is; de vinger is alleen dikker. Wanneer een uitwendig mechanisch moment had ingewerkt, zouden toch ook noodzakelijk daarin de weeke deelen moeten zijn betrokken geworden.

Ten gunste der mechanische verklaringswijze worden twee motieven aangevoerd. In de eerste plaats de coïncidentie van polydactylie met ectrodactylie. Doch hebben deze dan noodzakelijk eenzelfde mechanische oorzaak, of is er niet meer grond voor het vermoeden, dat een eenmaal aanwezige polydactylie een ectrodactylie ten gevolge heeft? In de tweede plaats geeft de inzender een aantal experimenten waarbij na mechanische verwonding dubbelvorming ontstaat. Het zou zeker den inzender niet moeilijk gevallen zijn een grooter aantal dergelijke experimenten vooral uit de jongere literatuur bijeen te zamelen. Ik zal de gegeven voorbeelden niet afzonderlijk bespreken, omdat ik tegen alle een gelijk bezwaar heb, n. l. dat men dergelijke afwijkingen kan verkrijgen niet alleen door mechanisch ingrijpen doch ook door thermische en chemische invloeden. Daardoor verliezen deze experimenten zoo niet alles dan toch zeer veel van hun waarde voor de mechanische verklaringswijze der polydactylie. Alleen op de zoo op zich

zelf staande waarneming van BORN (verdubbeling der lens na laesie van de oogblaas der amphibiënlarve) is deze overweging niet van toepassing. Echter BORN zelf sluit de mogelijkheid niet uit, dat zijn vondst met het bekende, door ERICK MÜLLER en WOLFF ontdekte, eigenaardig vermogen van het amphibiën oog in verband staat, dat n. l. na exstirpatie van de lens, het retinaalblad van het oog bij deze dieren, in staat is een nieuwe lens te vormen. („Man konnte”, zegt BORN, „an eine Erklärung mit Zuhilfenahme der bekanntesten Experimenten von WOLFF denken”).

Waar er dus zoo overwegende bezwaren tegen een mechanische verklaring bestaan en waar deze verklaring zelve op zoo uitermate zwakke gronden berust, daar blijf ik er bij dat men beter doet om te zeggen, wij begrijpen het ontstaan der polydactylie niet, dan dat wij een aetiologisch moment aannemen dat ondoeltreffend is en waarmede wij door er genoeg mede te nemen, de zaak als opgelost beschouwen.

Ten slotte nog een toelichting tot het epitheton „verstokt” dat ik in mijn verhandeling bezigde. Waardoor ik tot die uitdrukking geleid werd? Omdat ik in aansluiting aan het beschreven geval KLAUSSNER's: „Missbildungen der menschlichen Gliedmassen und ihre Entstehungsweise” bestudeerd had. Nu lees ik daar op blz. 45 o. a. naar aanleiding van een erfelijke misvorming der linkerhand het volgende: „Bedeutungsvoll für die Aetiologie dieser Anomalie ist die bestimmte Angabe des Vaters, dass er in seiner Jugend durch einen Tritt eines Ochsen auf seine linke Hand eine Verstümmelung derselben davongetragen habe in der Weise, dass ihm der Mittelfinger und der Ringfinger bis einen kleinen Stummel zu Verluste gingen”. Op andere gronden vind ik deze mededeeling hoogst interessant, maar wanneer eenige bladzijden verder KLAUSSNER de aetiologie van deze groep afwijkingen bespreekt, en daarbij weer zijn stokpaardje van amniondraden en insnoering gaat berijden, dan geloof ik toch het recht te hebben deze schrijver zoozeer in zijn insnijdingstheorie verstokt te heeten, dat hij geheel over het hoofd ziet dat hij een paar bladzijden vroeger geheel andere perspectieven over de aetiologie opende. Het was dan ook KLAUSSNER en niemand anders die mij bij het neerschrijven van dat adjectief voor den geest stond.

Met de verzekering dat het mij een genoeg is geweest met den heer WESTERMAN van gedachten te hebben gewisseld, en dankend voor de plaatsruimte

Hoogachtend,

L. BOLK.

DE PHYSISCHE THERAPIE IN HET GENEESKUNDIG ONDERWIJS.

. *Mijnheer de Redacteur!*

Vergun mij, Prof. WENCKEBACH kort te antwoorden op zijn opmerkingen in den „leader” van Uw uitgave van den 12den Maart.

Laat mij vooropstellen, dat ik wel de verantwoordelijkheid kan aanvaarden voor wat ik zelf schreef in het *Tijdschr. v. Phys. Ther. en Hygiëne*, maar niet voor de redactie van het adres der Vereeniging voor Physische Therapie aan den Minister van Binnenlandsche Zaken.